

Ábal

Sverre Patursson

Ábal

Tey vóru ung og fitt, bæði hjúnini, og hugsaðu ikki um annað, enn at eydna teirra skuldi vara út í allar dagar.

Men tá tvey ognarleys seta seg niður í eini bygd, har lítið og einki er fyri hendurnar at forvinna, so er ikki leingi, áðrenn tað fer at skugga fyri sól, og hin fyrsta ávaring um sýt og sakn er inni í durunum.

Og fátækadómurin kom. Men tað var, sum vildu tey treiskast honum. Tí tess neyðarsligari lívið gjørdist teimum, tess dúgligari vaks húsið við børnum.

Ábal var hitt fimta barnið, og tá var tað longu komið til tað við mammuni, at hon, sum verið hevði so blómandi og prúð, tá ið hon giftist, nú var bæði følin og bleik av sleipi¹ og tungum løtum.

Ábal átti at hava verið yngstur av systkinunum, ella hann átti helst ikki at hava verið, tí tynri og tynri varð soðið, so hvørt sum børnini trilkaðust². Og so var tað tað, at Ábal varð hildin at vera „undarligur“. Men kortini komu so stutt ímillum, sum tað kundi vera, ikki minni enn átta børn aftrat. Og lagið gjørdist slíkt, at fyri hvørt barn, sum kom inn í hesa syndigu verøld, gjørdist neyðin størri, spjarrarnar fleiri, mamman meira innhølað í kjálkunum, pápin meira orðfáur.

Tá ið Ábal var um níggju ára aldur, hevði hann um dagarnar funnið sær fast tilhald í eini rivu á einum høgum kletti oman fyri húsini. Hálvan dagin kundi hann liggja her og kaga rundan um seg. Helst vóru tað skýggini, sum róku uppi í rúmdini og yvir fjallatopparnar, sum hann fekk ikki eyguni frá. Ella hitt æviga livandi havið, har skipini sigldu aftur og fram.

Í rivuni lá hann so væl fjaldur, at bert høvdið stakk uppundan. Men rakti onkur við hann, sum kom framvið, hvarv hann allur niður í aftur rivuna.

Tá ið so „vandin“ var burtur, kom hann kagandi uppundan aftur.

Tá ið óveður og torusláttur vóru á ferð, var Ábal vissur á klettinum. Úr teimum høgu fjøllunum fyri norðan kom toruljóðið skramblanding og dunandi sum grótlop oman yvir bygdina og loypti ræðslu á fólk.

Tá leitaði Ábal ikki niður í rivuna. Nei, tá stóð hann steyrættur ytst á kletstromini — sum ein profetur úr gamla testamenti — og stardi út í veðrið við víðopnum eygum, sum bíðaði eftir at síggja sjógvín og landið tendrast í loga og dómadag koma.

Tí mamman, ið var ein gudilig kona, hevði sagt, at einaferð skuldi alt samalt ganga undir við miklum skrambli og buldri. Og hví skuldi

tað ikki vera nú sum seinni?

Meðan hann plagdi at standa soleiðis, við hárinum í andarisi í vindinum, kundu herðingarnar taka hann so sterkt, at hann krøkti seg saman sum eitt noða og knýtti hendurnar fast undir høkuna, og við skelvandi rødd profeteraði hann við eini undarligari tungutalu — sum eingin annar ean hann hevði dugað at týða — um hitt ræðuliga, ið henda skuldi. —

Tá ið Ábal var fermdur, kom hann at vera hjá einum bónda norðuri á Eysturoynni.

Prestur var miskunnarsamur og læt hann sleppa við „Fader vor“. Tí alt, ið roynt varð, fekst Ábal ikki til at læra nakað annað uttanat. Ikki tí, — alt tíðliga mól hansara hugi um, hvat ið hinumegin mundi vera, og tað fekst hann við at ganga og spekulera uppá dag og dagliga. Men „Fader vor“, tað dugdi hann til gagns. Tað kundi hann rapla út, áðrenn hann dró andan aðru ferð.

Hann skilti tó eins lítið av tí sum av øllum øðrum, sum presturin setti honum fyri. Tó kendi hann seg ógviliga eyðmjúkan, tá ið hesin danski maðurin á donskum máli yvirhojrði børnini. Men tá ið hann hoyrði Harald — spælibróður sín — erpa sær fyri presti í hesum sama málinum, so tóktist tað honum so margháttligt, at hann misti andaktina og kundi illa

bara sær fyri at skera útí, tí at Haraldur royndi at vera so fínur.

— Ábal hevði ikki stórt í viðføri, tá ið hann smæðin steig inn um gáttina hjá bóndanum, har hann nú skuldi vera — í hondini eitt puntut knýti, har var alt í.

Bóndin spurdi hann, hvussu hann æt.

„Eg veit ikki“ var aftursvarið.

„Tú manst vita, hvussu tú eitur, søti mín.“

„Eg hugsí tað.“

„Eitur tú ikki Ábal?“

„Eg hugsí tað.“

Annað fekst ikki úr Ábali ta fyrstu tíðina.

Mamma hansara, ið sum sagt er, hevði verið bæði von og trúð í síni tíð, hevði gjøgnum allan vesældómin roynt at fjala armóðina í húsinum fyri fólki. Og til at børnini skuldu ikki bera nakað út, hevði hon viðlagt teimum, at um nakar spurdi, skuldu tey svara, at tað vistu tey ikki. Viðhvørt høvdu tey tó fortalað seg, og tá ið mamman frætti tað, hevði hon at teimum.

Hetta sat eftir í Ábali. Og tí fekst einki annað út úr honum enn „Eg veit ikki“ ella „Eg hugsí tað.“ So visti hann seg ivaleysan, og so kundu tey spyrja og fregnast, alt tey vildu. Annað svar fingi tey ikki frá honum.

Hetta lagið helt hann leingi. Men seinni komst hann eftir, at nú var hann staddur so

langt burturi frá mammuni, at einki var at ræðast fyri henni longur. So varð hann minni smæðin.

Í húsinum var góður bóndamatur. Og var tað nakað, sum Ábal hevði sæð lítið til, tá ið hann var heima, so var tað mat, og tá helst bóndamat.

Tað vóru eygu í honum, tá ið skerpikjøt, drýlur og mjólk vórðu sett á borðið. Og eta dugdi hann — til hann var stappandi mettur.

Men uttan um matin var tað einki, ið setti hann í so rørligan³ hýr, sum tá ið onkur hevði verið fyri ringum óhappi, ella hann hoyrði, at onkur var sjúkur og lá í síni síðstu stund.

Tá kundi hann ganga allan dagin og smálæa og filosofera fyri seg sjálfvan.

Ella tá ið onkur á garðinum hevði meinslað seg og fingið reiðiliga ilt. Tá smásmíltist hann altíð, so at hin avvarðandi kundi reint forsyndast av honum. Men tað búði aldri nakar óndskapur aftan fyri henda hansara atburð. Og varð hann spurður, hví hann grein, var svarið altíð „Eg veit ikki.“

Pápi hansara doyði stutt aftan á, at Ábal var farin til bóndan í Eysturoynni. Líkferðardagin kom hann heim til at fylgja, og hann skuldi ganga millum systkinini, aftan á mammuna.

Burðarmenninir vóru í tvíningum. Seks og seks skuldu skiftast at bera kistuna yvir um

fjallið til kirkjugarðin í grannabygdini.

Tankarnir hjá Ábali vóru um pápan, sum altíð plagdi at ganga so tigandi og tungur. Nú lá hann í hesi svørtu kistuni, sum teir seks mans fóru avstað við niðan gjøgnum brekkuna. Hann mundi ikki vera so tungur at bera, neyðardýrið.

Tá ið hin fyrsta brekkan var av, settu menninir frá sær. Ábal sníkti seg fram til kistuna. Har stóð hann og stardi stívur niður á hana uttan at røra seg. Men tey, ið sóu tað, vistu, at nú stóð hann aftur og grundaði djúpt. Tí tað gekk skjálvti ígjøgnum hann, sum tað plagdi at gera, tá ið hann stóð uppi á klettinum í illveðri og toruslátti.

So fór hann aftur har, sum mamman hevði sett seg á ein stein at hvíla. Hon græt. So vildi Ábal vita, hvussu var vorðið við hinum. Jú, øll vóru so álvarsom.

Ábal helt sær. Men tá ið hann sá, at Teodor, sum var so villur og altíð plagdi at terga og pína hann, eisini stóð og suffaði sum hini — so kundi hann ikki bara sær longur.

Hann slapp sær aftur um eina krógv⁴, ið har stóð, og har læði hann so, at hann mundi ikki støðgað aftur.

Hvussu mundi pápin hava tað í kistuni. Ja, hvussu mundi tað vera at doyggja? Hi-i-i-i.

Ábal grein. Alt var so undarligt og løgið.

Ábal fekk ikki líkfylgið aftur, fyrr enn niðri við kirkjugarðin. Hann hoyrði, teir byrjaðu at syngja, og hann støðgaði tí nakað burturfrá.

Hann elskaði sang fram um alt, lærði skjótt øll lög, hann hoyrði, og sjálvur hevði hann eitt sjáldsamt mál.

Hann dugdi ikki orðini til sálmin, men hvat gjørði tað?

Hann tók undir við hinum við orðum, sum ikki vóru orð, men sum týddu tær duldu kenslur, sum hann var so yvirtikin av. So sang hann við síni mjúku rødd sín sálm um gátuna, sum eingin livandi enn hevur dugað at gita. Men altíð ansaði hann eftir at vera so langt burturfrá, at eingin skuldi hoyra hann.

Tað, sum aldri kom at ganga frá Ábali, var, tá ið kistan við pápanum varð søkt niður í grøvina, og menninir fóru at skumpa útyvir, so teir stóru moldklumparnir skramblaðu á kistulokið. Tankin um, hvussu tað mundi vera at doyggja og verða deyður, og um fólk mundu vita nakað til sín tá, kom at fylgja honum allar dagar aftan á, at hann var komin aftur til bóndans.

— Ábal fekk mest til arbeiðis at ansa eftir og ambæta neytunum og sópa. Elsti sonur bóndans Heini helt tó altíð eyguni við honum, at alt

varð gjørt, sum tað skuldi, tí fjósið og kýrnar vóru eygnasteinurin har á garðinum.

Tá ið Heini var í fjósinum til at vísa Ábali til rættis — tað var tó ikki so mangan, tí Ábal var gjarna altíð har, sum hann skuldi vera, uttan tá ið lagnan framman fyri harðveður og ódn dreiv hann út til við ótta at kanna himmalin og skýggini, um ikki dómadagur mundi vera fyri hond — royndi Ábal altíð at fáa at vita um tað, ið hann gekk og hugsaði um.

— Pannuhvítu skalt tú minnst til at seta í tjóður í morgin í Beitinum, Ábal — segði Heini.

— Heini, Hvat er tað at doyggja? spurdi Ábal til svar.

— Fert tú nú aftur at spyrja.

— Heini, heldur tú, at tey vita nakað til sín, tá ið tey eru deyð?

— Hvussu kann eg vita tað.

— Hava tey ilt, tá ið tey eru deyð?

— Halt munn.

— Heini, er pápi mín komin í himmiríki nú?

— Ja.

— Hví grótu øll, tá hann fór til gravar?

— Tað veit eg ikki.

— Fáa tey nakað at eta í himmiríki?

— Tig nú.

- Heini, hvar er helviti?
- Vilt tú nú halda munnin til á tær.
- Hvar kemur tú, tá ið tú doyrt?

So mátti Heini flýggja. Men Ábal helt fram við at fylgja sínum tonkum og tosaði fyri seg sjálvan leingi aftan á, at Heini var farin.

Ábal varð settur til at goyma at neytum um summarið.

Hin stóri reyði tarvurin varð hildin fyri ikki at vera reiðiliga blíður, men fyri Ábal var hann altíð sum eitt lamb, og hann kundi spæla við hann, sum hann vildi.

Men Heina kundi tarvurin ikki tola, hvat hann nú onkuntið hevði gjørt honum.

Tað var einaferð, at Heini hevði verið burtur í bygd og ferðast og kom heim aftur yvir hagan, har sum Ábal sat hjá neytunum. So títt og knapt hann kom so nær, at tarvurin kendi hann, kom øði í tarvin. Har var einki annað at gera hjá Heina enn at renna undan og royna at bjarga sær hjá Ábali. Tað var akkurát so, tað eydnaðist. Tarvurin var til at hava hornini undir hann, júst sum hann slapp sær aftur um Ábal.

Ábal bert kistaði eftir honum, sum tað var ein høna, og tarvurin skammaðist og dró seg eftir hæli sum ein flongdur hundur. Og Heini var bjargaður.

Síðan plagdi Ábal mangan at siga upp í eyguni á Heina og smílast við: Heini bangin, Heini ræðist tarvin.

Og tað kundi Ábal væl siga. Tí hann var ikki ræddur fyri honum. Hann kundi gera við tarvin, hvat hann vildi. Teir longu sóldagarnar um summarið, tá ið hann sat og goymdi at neytunum úti millum fjøllini og tímdi ikki at sita alla tíðina og nappa^s ullina, sum hann altíð hevði við sær frá matmóðrini, var hann vanur at spæla við tarvin. Hann kreyp inn millum frambeinini á honum og út aftur millum afturbeinini. Aloftast endaði hann leikin við at taka um hornini á honum og seta seg upp á hálsin, og her kundi hann sita, til tarvurin keddast og risti hann hampiliga burtur av sær. Tað kom aldri Ábal í huga, at tarvurin kundi gera honum nakað.

Tá ið Ábal passaliga burturífrá fór at krúpa á hondum og fótum og fór at ýla so smátt, so visti spælibróðirin, hvat tað skuldi týða, og svaraði aftur við síni grovu rødd.

Kúnum dámdi tað væl. Alt í einum tær hoyrdu Ábal ýla, tyrptust tær til.

Leikurin endaði altíð við, at tarvurin tók undir Ábal og rullaði hann langan veg fram eftir svørðinum — men altíð eins góðsliga.

—Einaferð Ábal hevði tvætlað fyri Heina:

„Heini bangin, Heini ræðist tarvin,“ gjörðist Heini nett sum eitt sindur argur yvir altíð at hoyra hetta sama, tó at Ábal jú aldri meinti nakað ilt við tað.

Tá segði Heini við Ábal: „Hevði tú latið teg í reyð klæði, so hevði tú ikki torað til tarvin, tí tá hevði hann dripið teg.“

„Eg dripin — eg doyggja — nei — nei,“ segði Ábal og læði so undarlíga, sum hann plagdi framman fyri toruveðri og dómadags-tonkum.

Síðani fór hetta ikki frá Ábali. Hann gekk í heilum og grundaði uppá, um tað mundi vera satt, sum Heini hevði sagt — um tarvurin mundi gerast illur, um hann læt seg í reyð klæði.

—Ein dagin — tað leið móti heysti, óveður var og kýrnar vóru riknar heim — kom Ábal óvart inn, har sum arbeiðskonan svav.

Har sá hann eitt reytt skjúrt liggja á songar-stokkinum, og alt í einum runnu honum orð Heina í huga. Hann stóð stívvur og stardi at skjúrtinum. Og so fór hann at flenna, sum hann var vanur. —

Arbeiðskonan kom inn.

„Hvat hevur tú her at gera, og hvat er tað, tú nú grínur at?“ segði Magga.

„Eg veit ikki,“ og so grein hann meir.

„Hvat er tað, tú vilt her? Sig tað.“

„Eg veit ikki,“ og so grein hann aftur.

Magga gjörðist ill, tók í hann og fírdi hann út.

Men Ábal kundi ikki gloyma skjúrtið, og hvørja ferð, hann hugsaði um tað, fekk hann sínar herðingar við at læa fyri seg sjálvan.

Sunnudagin fór Magga í tað reyða skjúrtið. Men tá gekk tað heilt av skriðuni.

Ábal var aftan á hana alla tíðina. Hon kundi ongastaðni vera, uttan at Ábal var í hølunum á henni.

„Hvat vilt tú, hvat vilt tú, Ábal?“ hvesti Magga í, ørg og reið.

„Eg veit ikki,“ svaraði Ábal.

Magga gjörðist reiðiliga forargað: „Nú skalt tú siga mær, hvat tú flennir at. Er tað at mær?“

„Eg veit ikki,“ svaraði Ábal í sama lagi.

„Sig, hvat tað er, sig, hvat tað er, títt býtta beist“ Magga næstan græt.

Men um hon so skrædnaði, fekk hon einki annað út úr Ábali enn „Eg veit ikki, eg veit ikki.“ —

So var tað morgunin eftir — veðrið var blífkað — at kýrnar vóru loystar úr fjósinum, og Ábal stóð tilgjörður at fara við teimum út í hagan, at hann sum eitt snarljós var inni aftur í kamarinum hjá arbeiðskonuni, fann hitt reyða

skjúrtið, tók það og stappaði það niður í matskjáttuna hjá sær.

Og so fór hann avstað við neytaflokkinum.

Tað fyrsta hann gjörði, tá ið fram var komið, var sum vant at vitja til matskjáttuna. Hann hevði altíð mat við sær til tvey mál⁶, men aloftast kláraði hann at eta alt í fyrsta umfari.

Sólin skein, stilli og heitt var. Hann legði seg at durva.

Tá ið hann vaknaði við aftur, kom honum í huga skjúrtið.

Hann sníkti seg aftur um ein heyg við tí og smoygdi það út yvir seg.

So fór hann langt niðan á heygina og setti í eitt langt ýl.

Tarvurin lætti høvðinum — hann kendi málið á Ábali. Nú skuldi spælast.

Men tá ið hann sá hitt reyða skjúrtið uppi á heygnum, stúrtaði hann.

So reisti hann høvðið við tí bulmikla hálsinum knappliga høgt upp — gleivaði við frambeinum — tevjaði móti heygnum — og snýsti hótandi.

Ábal við tí reyða skjúrtinum uttan yvir sær kom óræddur oman av heygnum, og sum hann plagdi, á hondum og fótum móti tarvinum.

Fyrst veik tarvurin undan, eftir hæli. Ábal í góðum hýri aftaná inni í skjúrtinum.

Bráðliga støðgaði tarvurin — setti halan rætt upp í loft — rendi so við ferð og við einum ýli, ið spáaði ilt, beint ímóti tí reyða skapilsinum.

Tann fyrsta atløgan rakti sum eitt skot Ábal millum rivjabeinini, so hann feyk upp í loft og fall niður aftur aftan fyri tarvin, bløðandi.

Tá ið tarvurin sá blóðið, varð hann heilt frá sær sjálvum. Í øðini legði hann eftir Ábali, hevði hann á hornunum og tveitti hann sum ein vøtt, aftur og fram. Hann helmaði ikki, fyrr enn Ábal sum ein lívleysur kroppur datt út í ta djúpu ána, sum rann gjøgnum dalin.

Har stóð so tarvurin uppiyvir, sum hann var negldur fastur. Hann stóð við nøsnum niður í svørðin og mølmaði við tungari, hálvkøvdari rødd.

Aftan fyri hann stóð neytaflokkurin og skalv av rørslu og beljaði út móti áni, hvar ein lepi av tí reyða skjúrtinum vallaði uppundan, meðan Ábal sjálvur var farin til botns. —

Tann dagin var Heini bilsin. Hann var úti í bønnum, tá hann sá øll neytini koma spelandi heim móti gørdunum, kýrnar undan drynjandi og beljandi, tarvurin aftaná ýlandi. Hetta var ikki — það hoyrði hann, — hitt vanliga ljóðið, harí tað búði tráan eftir fjósinum og hvíldini á básunum. Her mátti vera okkurt áfatt. Hann bíðaði

og bíðaði, men eingin Ábal kom fram.

Heini var sjálvur fjórði, tá ið teir fóru at leita. Tað varði ikki leingi, fyrr enn hundurin, teir høvdu við, støðgaði einastaðni við ána. Har fleyt okkurt reytt úti, tað líktist einum tara-blað. Reytt! Tað kundi ikki hava við Ábal at gera.

Men hundurin stóð treiskur í sama stað og goyði út í ána.

So beittu teir hann úti, og hann kom aftur við einum reyðum toylepa.

Hvat var hetta, undraðust menninir, ein lepi av einum konufólkaskjúrti.

Teir tóku hvør annan í hond og vaðaðu úti. Heini fyrstur. —

Tað var líkið av Ábali.

— Men tað reyða skjúrtið, sum nú lá í spjørrum um hann? Hví var hann farin í tað? Og hvør átti tað?

Heini streyk sveittan av enninum, men hann segði einki. Hann visti, hvussu vorðið var.

At tarvurin hevði dripið Ábal, var øllum greitt.

— Ábal varð borin heim á børu. Har lá hann við einum blíðum brosi á andlitinum. So hevði hann nú eisini havt ráð til at smílast fram móti sínum egna deyða í somu stund, sum hann

gekk inn til hitt gátufulla, sum hann í lívinum altíð fregnaðist eftir, uttan at hvørki Heini ella nakar annar dugdi at veita honum svar. —

Tá ið Magga hoyrði, at Ábal var funnin í ánni við einum reyðum skjúrti, rann henni í huga tann dagin, hon var komin fram á hann í kam-arinum, og hvussu hann hevði verið aftan á hana allan sunnudagin.

Hon fór út í kamarið.

Rætt var! Hitt reyða skjúrtið var burtur. Men hví í Guds garði hevði hann funnið upp á hetta.

Tað var dult fyri Møggu og fyri øllum øðrum við.

Bert Heini visti, men hann segði einki. —

Tá ið Ábal var grivin, fylgdi mestur øll bygðin. Mammurnar komu við smábørnunum aftan á sær. Tað kann vera, at tey smáu eisini høvdu ein varhuga av, at Ábal, so „undarligur“ hann var, átti nakað fram um tey fólkini, ið vóru so vitug. Ið hvussu var, hevði hann onganíð gjørt teimum nakað, men altíð verið góður við tey.

Sjálvur Haraldur, sum mest gekk og erpaði sær av, at hann dugdi at tosa so fínt danskt, ja, eisini Teodor, ið altíð var vanur at arga hann, høvdu gjørt ferðalag og vóru komnir hin langa vegin úr heimbygðini til at fylgja — umframt mammuna og systkinini, sjálvandi. —

— Burtur á bygd er tað ikki siður at boðsenda prest at tala gerandisdag við líkferð uppi yvir „vanligum“ fólki.

Men Heini stóð fast upp á at hava prest, og tá mátti bóndin, pápi hansara, gevast.

Og presturin helt eina røðu uppi yvir Ábali, so at mangt eyga vættist.

Tað var í grundini ikki nøkur „tala“. Presturin stóð bert og fortaldi søgur um Ábal. Og tær søgurnar vóru merkiligar í prestsins munn. Hann var vist ein klókur maður, ið dugdi at síggja og skilja tað, sum onnur góvu ikki gætur eftir ella fataðu. Ongantíð hevði ein presttala opnað eyguni á teim áhoyrandi fyri loynigongdunum í mannalívnum soleiðis sum tær søgurnar, prestur segði um Ábal, sum nú var farin at vita, hvussu vorðið var har, sum hann altíð hevði spurt eftir. —

So fór kistan í moldina, og presturin kastaði jørð á, meðan hin síði, svarti prestakjólin bleiktraði í vindgulinum.

Og tá ið sungið var Kingo: „Nu lader vi hannem sove i fred,“ fór hvør tigandi til hús.

Heini var síðstur. Hann tók inn undir kotið og legði eitt lyngtyssi við nógvum smáum, reyðum blómum á leiðið. So fór eisini hann sín veg. —

Tarvurin varð dagin eftir leiddur aftur um

fjósveggin. Bóndin sjálvur skeyt hann.

Tað var ein feitur tarvur. Men hvørja ferð tey fingi kjøt av honum til døgurða, var Heini altíð burtur í onkrum ørindum, antin í bønnum ella í haganum ella onkur aðrastaðni. Ella burtur í bygd, og tá segði hann seg altíð at hava etið døgurða, tá ið hann kom aftur.

1) strævtum arbeiði

2) vuksu í tali

3) góðan

4) tá ið torvið var turt, goymdu tey tað í einari krøgv

5) at nappa er at pilka grovaru ullina frá teirri fínaru

6) tvær mállíðir